

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ В М.ОДЕСА ЗА ЧАСІВ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

У статті розглянуто основні проблеми та результати українізації вищої освіти в м. Одеса в період Української революції 1917-1921 років. Висвітлено протистояння викладацьких кадрів з питань українізації, зокрема в Новоросійському університеті.

Ключові слова: українізація, національна освіта, Новоросійський університет.

The article examines the main problems and results of Ukrainization of higher education in Odessa during the Ukrainian Revolution of 1917-1921. The opposition of teaching staff on issues of Ukrainization, in particular at Novorossiysk University, is highlighted.

Keywords: Ukrainianization, national education, Novorossiysk University.

Дослідження переломних етапів історії України є одним із пріоритетних напрямів сучасної історичної науки. Серед них важливе місце посідає період Української революції 1917-1921 років, коли українська нація консолідувала зусилля і прагнула до організації своєї державності. Національна ж освіта в той час стала об'єднуючим фактором, навколо якого згуртувались не лише політичні сили, але й українське суспільство.

Найважче було виборювати право на українську освіту в тих регіонах, які в роки національно-визвольних змагань постійно перебували під різними владними структурами та політичними режимами. Одним з прикладів такого складного становища було в м. Одеса, яке у буремний революційний період переживало часи нестабільної влади, соціально-економічний занепад, режими диктатури та терору. У статті розкривається проблема становлення національної освіти в цей час, а саме - вищої освіти в м.Одеса, та спроби її відродження після довготривалого гноблення царським урядом (на прикладі Новоросійського університету).

Одеські події революційних часів стали однією з хвиль національного відродження країни. Вже 3 березня 1917 року в Одесі відбулася перша реакція української громади на падіння монархії. Українська студентська спільнота одеського університету щиро вітала створення українського комітету на чолі з Сергієм Шелухіним (член української громадянської організації Просвіта, пізніше стане міністром судових справ УЦР). Також на знак підтримки нової влади відбулися збори студентства міста, на яких було написано звернення студентів-українців університету та курсисток (учениць Вищих жіночих курсів) Одеси з вимогою надання Україні широкої автономії, а також запровадження української мови в державних установах та освітніх закладах.

В лавах одеських патріотів значну роль відігравали члени організації «Українська хата» і відомі громадські діячі – Віталій Боровик, Іван Луценко, Іван Липа, Володимир Чехівський. За участі В. Чехівського наприкінці червня 1917 р. в Одесі відбувся Херсонський український губернський національний з'їзд, під час якого він наголошував на необхідності українізувати навчальний процес, створити мережу закладів освіти всіх рівнів з українською мовою навчання, надрукувати відповідні підручники, відкрити курси українознавства для перекваліфікації вчителів.

22 червня 1917 р. Українське студентське бюро Новоросійського університету втретє звернулося до ради університету з проханням відкрити українознавчі кафедри, а до навчальних планів включити відповідні дисципліни. Але у відповідь студенти почули: «Звертайтеся до Тимчасового уряду і окремих національних організацій». І це в той же час коли рада історико-філологічного факультету з легкістю погодилася на заснування кафедри румунознавства. Степан Сірополко у своїй книзі «Історія освіти в Україні» описує наступну ситуацію: у липні 1917 р. Генеральний секретар освіти І. Стешенко направив до ректора Новоросійського університету лист з проханням надати інформацію про запровадження кафедр українознавства у закладі, але відповіді так і не отримав, бо як наголошував О. Доброклонський (в. о. ректора), звернення було написане українською мовою, яку він не розумів. Крім того, у наступних листах представники університету пропонували І. Стешенку звертатися державною мовою, тобто російською [3].

За часи правління УЦР істотних змін в університеті так і не відбулося. У вирішенні питання українізації проводились самостійні заходи з полярним поглядом на цю проблему. Наприклад, українознавчі дисципліни (історія української мови та літератури) все ж таки почали викладати, але не володіючи українською, викладачі послуговувалися традиційною, тобто російською мовою. А на з'їзді представників російськомовних вишів (14–17 квітня 1918 р.), свою позицію вони зазначили так: «Съезд выражает, однако, свое глубокое убеждение, что ныне существующие на Украине очаги научной деятельности и высшего научного образования будут сохранены в полной неприкосновенности в интересах культурного развития Украины, и никакие стеснения русского языка в высшей школе не будут допущены. Такие стеснения не могут быть оправданы ни с точки зрения права, ни с точки зрения интересов науки и преподавания» [1].

Як відомо, у квітні 1918 р. УЦР була розпущена представниками німецької армії та відразу сформовано уряд гетьмана Павла Скоропадського. За його правління було утворено Міністерство народної освіти на чолі з Миколою Василенком, який мав на меті продовжувати освітню політику в тому ж напрямку як і попередній український національний уряд. За його розпорядженням відомий вчений Володимир Вернадський очолив комісію для розробки нового статуту державних університетів. В кінці липня 1918 р. російськомовні Харківський, Київський і Новоросійський університети були оголошені державними університетами України, а у їх складі створені

кафедри української мови, історії та географії України. На організованій у Новоросійському університеті кафедрі українознавства було введено три посади ординарних професорів (дві на історико-філологічному факультеті та одну на юридичному) та одну посаду екстраординарного професора на історико-філологічному факультеті. Ця кафедра функціонувала до грудня 1919 р. У наступному році університет розформували, а на його базі були сформовані медичний, соціально-гуманітарний та фізико-математичний інститути.

На жаль, Українська революція 1917–1921 років зазнала поразки. Понад 70 років територія України перебувала під радянською владою, яка здійснювала системну русифікаторську політику щодо всіх соціальних складових, насамперед до освіти, з метою асиміляції української нації. І все ж таки деякі демократичні досягнення Української революції у сфері вищої освіти, зокрема впровадження української мови в освітній процес, відкриття українознавчих кафедр, заснування нових українських університетів, заклали основу створення національної системи освіти в незалежній Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Левченко В. Українська революція 1917-1921 років – історичний рубіж у долях вчених-істориків Одеси. *Українська біографістика*. 2017. №15. – С. 122-141. [URL file:///C:/Users/1/Downloads/Ukrainian Revolution of 1917 - 1921 - the historic.pdf](file:///C:/Users/1/Downloads/Ukrainian%20Revolution%20of%201917%20-%201921%20-%20the%20historic.pdf)
  2. Самойлов Ф. Новоросійський університет в березні-жовтні 1917 р. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. 2002. № 6. – С. 217–222. [URL file:///C:/Users/1/Downloads/EJ0022521.pdf](file:///C:/Users/1/Downloads/EJ0022521.pdf)
  3. Сірополко С. Історія освіти в Україні. Львів : Афіша, 2001. 664 с.
- Науковий керівник кандидатка історичних наук, доцентка Кузовова Н.М.**